

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	یادداشت آغازین
	بخش یکم: ویرایش
۷	فصل یکم: چرا آشنایی با ویرایش و نشر لازم است؟
۷	تعریف نشر
۸	نشر و انتقال اطلاعات
۹	نقش اطلاعات در گذر تاریخ
۱۱	نقش جدید اطلاعات
۱۳	نهادهای اطلاع‌رسان و نشر
۱۵	خلاصه
۱۶	پرسشها
۱۷	فصل دوم: پیدایش و تحول نشر و تأثیر آن بر ویرایش
۱۷	زمینه پیدایش نشر
۱۹	چند جنبش و نشر
۲۰	زمینه پیدایش ویرایش جدید
۲۳	تأثیر تحولات دیگر بر نشر
۲۵	خلاصه
۲۵	پرسشها
۲۶	فصل سوم: واژه و تعریف ویرایش
۲۶	واژه ویرایش و پیشینه آن
۳۰	ویرایش چیست؟

صفحه	عنوان
۳۱	گستره ویرایش
۳۶	خلاصه
۳۷	پرسشها
۳۸	فصل چهارم: نشانه‌های ویرایشی در ویرایش کاغذی و الکترونیکی
۳۸	در ویرایش کاغذی
۴۱	در ویرایش الکترونیکی
۴۲	خلاصه
۴۳	پرسشها
۴۴	فصل پنجم: گونه‌های ویرایش و انواع ویراستاران
۴۴	دسته‌بندی ویرایش
۴۴	ویرایش بر پایه صورت و محتوا
۴۵	ویرایش بر پایه رسانه
۴۵	ویرایش بر پایه مراحل تولید در نشر
۴۶	ویرایش بر پایه کارکرد
۴۶	ویرایش بر پایه قلمرو
۴۸	انواع ویراستاران پیشاتولید
۴۸	ویراستار مسئول / ویراستار مدیر / ویراستار اجرایی
۴۸	ویراستار جنبه‌های حقوقی
۴۸	ویراستار فراهم‌آور
۴۹	ویراستار رایزن / ویراستار مشاور
۵۰	ویراستاران پساتولید
۵۰	ویراستار تولیدی
۵۰	هنر‌ویرا / ویراستار هنری
۵۱	تبلیغ‌ویرا / ویراستار تبلیغ
۵۲	خلاصه
۵۲	پرسشها
۵۴	فصل ششم: ویرایش تکوینی
۵۴	در نشر اثر آفرین
۵۵	شرایط ویراستار تکوینی

صفحه	عنوان
۵۵	روش کار در ویرایش تکوینی
۵۶	کاربردهای ویرایش تکوینی
۵۷	در نشر اثرگزین
۵۷	به سفارش پدیدآورنده
۵۸	ویرایش تکوینی و فناوریهای الکترونیکی
۵۸	خلاصه
۵۹	پرسشها
۶۰	فصل هفتم: ویرایش ساختاری
۶۰	ساختار
۶۱	انواع ساختار
۶۲	ساختارهای شناخته شده
۶۲	ساختارهای کمتر شناخته شده و کمتر رایج
۶۳	ساختارهای ناشناخته
۶۴	شرایط لازم ویراستار ساختاری
۶۴	اصلهای کلی ویرایش ساختاری
۶۶	روند ویرایش ساختاری
۶۸	بررسی نمونه‌ای از ویرایش ساختاری
۷۲	خلاصه
۷۳	پرسشها
۷۴	فصل هشتم: ویرایش محتوایی و ساختاری-محتوایی
۷۴	ویرایش محتوایی
۷۹	اصلهای ویرایش محتوایی
۸۳	ویرایش ساختاری-محتوایی
۸۴	بازآرایی و بازنگاری
۸۵	خلاصه
۸۶	پرسشها
۸۷	فصل نهم: ویرایشهای زبانی، ادبی، اسلوبی
۸۷	ویرایش زبانی
۹۰	ویرایش ادبی

صفحه	عنوان
۹۲	اصولهای ویرایشهای ادبی
۹۷	بازنگاری ادبی
۹۸	اصول بازنگاری
۹۸	ویرایش اسلویی
۱۰۰	خلاصه
۱۰۱	پرسشها
۱۰۲	فصل دهم: هشت گونه دیگر ویرایش
۱۰۲	ویرایش استنادی
۱۰۳	روش کار ویراستار استنادی
۱۰۷	ویرایش بنیادی
۱۰۷	شرایط لازم ویراستار بنیادی
۱۰۸	مراحل ویرایش بنیادی
۱۰۹	ویرایش ترجمه
۱۱۰	اصول ترجمه ویرایی
۱۱۱	ویرایش تصویر
۱۱۲	وظایف و مسئولیتهای تصویر ویرا
۱۱۳	اهمیت تصویر ویرایی
۱۱۴	ویرایش صوری
۱۱۴	ویرایش علمی
۱۱۸	ویرایش منابع مرجع
۱۱۹	ویرایش نامرئی
۱۲۰	خلاصه
۱۲۱	پرسشها
۱۲۲	فصل یازدهم: اصول و اخلاق در ویرایش
۱۲۲	درآمد
۱۲۴	اصول اخلاقی در ویرایش ناظر به چیست؟
۱۲۸	نکته‌ها و توصیه‌های دیگر
۱۳۰	خلاصه
۱۳۰	پرسشها

بخش دوم: نشر

۱۳۵	فصل دوازدهم: رویکرد به نشر
۱۳۵	از کجا آغاز کنیم؟
۱۳۸	چرا سازمان می‌خواهد منتشر کند؟
۱۴۰	کدام نشر برای سازمان مناسب‌تر است؟
۱۴۰	نشر به‌سان شاخه‌ای از فعالیت
۱۴۲	نشر به‌سان فعالیتی جنبی یا کوتاه‌مدت
۱۴۳	خلاصه
۱۴۳	پرسشها
۱۴۴	فصل سیزدهم: نشرشناسی
۱۴۴	نشر از چه عنصرهایی تشکیل می‌شود؟
۱۴۸	آیا نشر تأثیرگذار است؟
۱۵۰	آیا نشر تأثیرپذیر است؟
۱۵۲	مانعهای نشر
۱۵۴	خلاصه
۱۵۵	پرسشها
۱۵۶	فصل چهاردهم: هدف، ساختار و گستره در نشر
۱۵۶	هنجار در نشر
۱۵۸	هدف، وظیفه، ساختار
۱۵۹	گونه‌های ساختار
۱۶۰	گستره نشر
۱۶۲	سرشت نشر
۱۶۲	مرزهای نشر
۱۶۵	خلاصه
۱۶۵	پرسشها
۱۶۶	فصل پانزدهم: بنیادهای نشر
۱۶۶	پدیدآورندگان
۱۶۷	شاخصهای روند رو به رشد پدیدآوردن

صفحه	عنوان
۱۶۸	مخاطبان
۱۶۹	مخاطب از دیدگاه نشر
۱۶۹	مخاطب‌شناسی
۱۷۰	گونه‌شناسی مخاطبان
۱۷۱	مخاطب‌آفرینی
۱۷۳	ناشران و دیگر صنفهای وابسته
۱۷۳	ناشر کیست؟
۱۷۵	حلقه‌های زنجیره نشر
۱۷۶	خلاصه
۱۷۷	پرسشها
۱۷۸	فصل شانزدهم: مراحل در نشر
۱۷۹	از اندیشه تا پدید آمدن
۱۷۹	از تحویل اثر تا آستانه نشر
۱۸۳	از نشر به بعد
۱۸۶	خلاصه
۱۸۷	پرسشها
۱۸۸	فصل هفدهم: انواع ناشران و کارکردهایشان
۱۸۹	ناشران اثرآفرین و اثرگزین
۱۹۰	ناشران سودگرا
۱۹۱	ناشران عقیده‌گرا
۱۹۲	ناشران آثار پژوهشی
۱۹۲	ناشران آثار آموزشی
۱۹۴	ناشران منابع مرجع
۱۹۵	انواع دیگر ناشران
۱۹۵	ناشران ترکیبی
۱۹۶	ناشران عمومی و تخصصی
۱۹۶	ناشران دولتی و غیردولتی
۱۹۶	ناشران آثار گروههای خاص
۱۹۶	ناشران آثار فراغتی و سرگرم‌کننده

صفحه	عنوان
۱۹۷	ناشران بازچاپی
۱۹۷	ناشران آثار نفیس
۱۹۷	ناشران بساطی
۱۹۸	ناشران گونه‌های خاص
۱۹۸	خلاصه
۱۹۹	پرسشها
۲۰۰	فصل هجدهم: نشر الکترونیکی
۲۰۰	اصطلاح‌شناسی و تعریف
۲۰۳	کتاب الکترونیکی
۲۰۴	مزیت کتابهای الکترونیکی
۲۰۶	کاستیها و دشواریهای کتاب الکترونیکی
۲۰۸	مراحل انتشار کتاب در نشر الکترونیکی
۲۰۹	خلاصه
۲۱۰	پرسشها
۲۱۱	فصل نوزدهم: دیگر پدیده‌های رایج و در راه نشر الکترونیکی
۲۱۱	نشر رومیزی
۲۱۲	لوازم نشر رومیزی
۲۱۳	نشر درخواستی
۲۱۴	پیامدهای نشر درخواستی
۲۱۵	خودناشری
۲۱۶	سازوکار خودناشری
۲۱۷	پیامدهای خودناشری
۲۱۹	نشر سراها
۲۲۰	خلاصه
۲۲۱	پرسشها
۲۲۲	فصل بیستم: اقتصاد و توسعه نشر
۲۲۲	درآمد
۲۲۳	برآورد هزینه‌ها در نشر

صفحه	عنوان
۲۲۶	حاشیه سود
۲۲۷	نشر و توسعه
۲۲۹	شرایط لازم برای توسعه نشر
۲۳۲	خلاصه
۲۳۳	پرسشها
۲۳۵	فهرست منابع
۲۳۵	الف) منابع فارسی
۲۳۷	ب) منابع انگلیسی
۲۳۸	ج) شماری از وبگاههای نشر و ویرایش
۲۳۹	پیوستها
۲۳۹	پیوست یکم: نمونه قرارداد تألیف
۲۴۲	پیوست دوم: نمونه قرارداد ترجمه
۲۴۳	پیوست سوم: نمونه قرارداد ویرایش
۲۴۷	واژه‌نامه فارسی به انگلیسی
۲۴۹	واژه‌نامه انگلیسی به فارسی
۲۵۱	نمایه

یادداشت آغازین

نشر از زمان پیدایش و رواج چاپ از سده ۱۵م/۱۰ق، از تأثیرگذارترین و تأثیرپذیرترین فعالیتها در جهان بوده است و امروزه پس از پیدایش نشر الکترونیکی، که محمل کارآمد دیگری هم در اختیار قرار داده، بر میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری آن باز هم افزوده شده است. نشر به این دلیل تأثیرگذار است که عامل انتقال اندیشه‌ها، نگرشها، دیدگاهها، احساسات، عواطف، سایر مکنونات انسان و نیز عامل انتقال دانش، فن و دیگر دستاوردها و تجربه‌های اوست. نشر به این دلیل تأثیرپذیر است که عاملهای انسانی، اجتماعی، فرهنگی، علمی-فناوری و بسیاری عاملهای دیگر بر آن تأثیر مستقیم و غیرمستقیم می‌گذارد و محتوا، صورت، مسیر و روند آن را تغییر می‌دهد. پدیده‌ای که تا این‌سان تأثیرگذار و تأثیرپذیر باشد، آیا از زنده‌ترین و پویاترین پدیده‌ها به شمار نمی‌آید؟

ویرایش، شاخه مهم‌تر، یا به تأکید برخی صاحب‌نظران، مهم‌ترین شاخه نشر است؛ شاخه‌ای که اگر کارآمد باشد، می‌تواند اصلی‌ترین ویژگیهای نشر را تعیین کند یا تغییر دهد. هر رشته‌ای از دانشهای بشری که با انتقال سروکار داشته باشد و بخواهد محتوایی را از ذهنی به ذهنی، از نسلی به نسلی، از جامعه‌ای به جامعه‌ای و از گروهی به گروهی دیگر انتقال دهد، یا دستاوردها و تجربه‌هایش را از گزندها دور بدارد و به آنها غنا و پیشرفت ببخشد، گریزی از نشر ندارد؛ نشری که اکنون بر اثر بهره‌مندی از رهاوردهای چند انقلاب جهانی در عرصه‌های اطلاعات، ارتباطات، الکترونیک و ترکیب آن رهاوردها با هم، راهها و شیوه‌هایش به گونه بی‌سابقه‌ای دگرگون شده است. دانش‌شناسان، اطلاع‌رسانان، سندداران و کتابداران که در این میان و به ضرورت حرفه‌های خود بیش از متخصصان رشته‌های دیگر دغدغه حفظ و انتقال

دانش و اطلاع را به جامعه دارند، به ناگزیر سروکار مستقیمشان با مسائل نشر و همه شاخه‌های آن بیشتر است. پدیده خواندن، از جمله اصلی‌ترین دغدغه‌های آنهاست؛ البته خواندن در معنای گسترده آن، که دیدن، شنیدن و بسودن (لمس کردن) را هم در دامنه معنایی خود قرار می‌دهد؛ زیرا در این برداشت گسترده معنایی، همه بخشهای جامعه با توانهای متفاوتشان مد نظر قرار می‌گیرند.

نشر الکترونیکی، که در این کتاب به آن خواهیم پرداخت، بر خواندن و شیوه‌های آن، تأثیرهای تازه و گسترده‌ای گذاشته است و این تأثیرها هم روندهای بخش دیگری از فعالیتهای دانش‌شناسان، اطلاع‌رسانان، سندداران و کتابداران را به طور قطع تغییر می‌دهد؛ زیرا اگر مخاطبان نخوانند، یا نتوانند بخوانند، یا به علت مانعها و محدودیتهایی از خواندن محروم شده باشند، هدفها و کوششهای آنان بی‌ثمر خواهد ماند. هیچ کس با قطعیت نمی‌تواند بگوید که با روند کنونی نشر، خواندن به کجاها خواهد رفت، عاداتهای خواندن دستخوش چه تغییراتی خواهد شد و زندگی معنوی و فعالیتهای فرهنگی انسان فردا، چه ویژگیهایی خواهد داشت. پیش‌بینی کار علم نیست، اما نشانه‌شناسی شاخه‌ای از علم است و نشانه‌ها از تحولاتی ژرف و فراگیر گواهی می‌دهد که در راه است و نشر بنا به سرشتش، چه بخواید و چه نخواهد، با آنها سروکار دارد. آیا می‌توان دانش‌شناس، اطلاع‌رسان، سنددار یا کتابدار بود، اما نشر را، که وظیفه اصلی‌اش تولید مواد خواندنی در همان معنای گسترده است، و ویرایش را، که وظیفه اصلی‌اش تسهیل انتقال و تضمین صحت و دقت مطالب است، درست شناخت و روند اکنون و آینده آنها را در نظر نگرفت؟ البته همین‌جا باید افزود که مخاطبان این کتاب به دانشجویان رشته‌های یاد شده محدود نمی‌شود؛ هرچند که ناشر، این درسنامه را با توجه به نیازهای آنها در برنامه نشر خود قرار داده است.

آشنایی با ویراستاری و نشر، بر پایه پیشنهاد آقای دکتر عبدالرضا نوروزی چاکلی، از استادان دانش‌شناسی و علم اطلاعات و مدیر گروه این رشته در سازمان سمت و به سفارش همین سازمان تألیف شده است. نویسنده در این کتاب در تلاش بوده است تا تجربه‌های مستقیم آموزشی خود را در حوزه‌های نشر و ویرایش، به‌ویژه در سالهای اخیر، در قالب متنی کوتاه و با زبانی غیرفنی به دانشجویان عرضه

بدارد. او در مواردی هم ناگزیر شد در ازای برخی اصطلاحات نشر و ویرایش، که برابره‌های فارسی نداشته‌اند، واژه‌یابی و واژه‌سازی کند. خوانندگان علاقه‌مند به مباحث نشر و ویرایش می‌توانند دامنه‌ی دانش خود را در این زمینه با مراجعه به منابعی که مشخصات آنها در پایان همین کتاب آمده است، گسترش دهند.

مخاطب این کتاب، مخاطبی باتجربه یا مطلع در زمینه‌ی نشر و ویرایش در نظر گرفته نشده و کوشش شده است مطالب به زبان ساده بیان شود و با توضیحات یاریگر همراه باشد. خوانندگان حتماً می‌دانند که همه‌ی مطالب مربوط به نشر و ویرایش را نمی‌توان در این کتاب یافت؛ حجم کتاب اجازه نمی‌داده است مطالبی بیش از این در درسنامه‌ای برای درسی چند واحدی گنجانیده شود؛ نیز در نظر داشته باشند که سازمان سمت پیش از این چند کتاب در زمینه‌ی نشر منتشر کرده است و یکی از آنها به قلم نویسنده‌ی کتاب حاضر است، با نام *مبانی نشر کتاب* (چاپ یکم آن با عنوان *آشنایی با چاپ و نشر*، ۱۳۷۵؛ چاپ نهم از ویراست سوم، ۱۳۹۱). دانشجویان علاقه‌مند به مطالعه‌ی بیشتر می‌توانند با مراجعه به آن منابع، از جنبه‌های دیگر نشر و ویرایش نیز آگاهی یابند.

امیدوارم این کتاب بتواند توجه خوانندگان علاقه‌مند را به مبحثی بسیار تأثیرگذار، به‌ویژه در زمینه‌های آموزشی، پژوهشی، اطلاع‌رسانی، ارتباطات و چندین زمینه‌ی دیگر، جلب کند. در پایان وظیفه‌ی خود می‌دانم از آن دسته از اعضای سازمان سمت که در مراحل مختلف تکوین و انتشار این کتاب همکاری صمیمانه داشته‌اند، از خانم لیلا شرف، کارشناس محترم گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی سمت، از همه‌ی همکاران مسئول بخش ویرایش و از ویراستار گرامی و همکار ارجمندم خانم زهرا جلال‌زاده که به درخواست من این کتاب را در مرحله‌ی تألیف با دقت و احساس مسئولیت عمیق خوانده و مرا از پیشنهادهای فراوان خود بهره‌مند ساخته است، سپاسگزاری کنم.

عبدالحسین آذرنگ

تهران، زمستان ۱۳۹۲